

стана, День защитника Отечества и День Победы, День символов РК, Ассамблея народов Казахстана и т.д. Возможны специальные лекции, дискуссии, беседы, связанные с крупными политическими событиями. Следует приглашать ветеранов, интересных людей и т.д.

В рамках четвертого направления следует в обязательном порядке провести профилактические беседы о наркомании, алкоголизме, табакокурении, о болезненном и рискованном образе жизни. Следует познакомиться с условиями для организации полноценного питания, занятий физкультурой, формами отдыха, которые имеются у студентов группы. Для бесед следует привлекать работников медицинских учреждений, кафедр физического воспитания, психологии и т.д. Принимать участие в спортивных соревнованиях, проводимых в РИИ, в городе, РК; в трудовых субботниках.

В рамках пятого направления в обязательном порядке проводятся беседы с целью профилактики правонарушений среди студентов. Кураторские часы о Конституции РК, правах и обязанностях студентов, о праве на образование и т.д.

В рамках шестого направления в обязательном порядке проводятся кураторские часы на тему «Кодекс чести студента», участие в мероприятиях, посвященных «Акции милосердия», в мероприятиях, направленных на формирование социально значимых качеств и коммуникативной культуры личности студентов, развитие и поддержка молодых талантов, по идеологическому противодействию терроризму и религиозному экстремизму, по разъяснению государственной языковой политики, по укреплению национального единства, межэтнического согласия и толерантности.

В рамках седьмого направления кураторам необходимо контролировать состояние бытовых условий проживания в общежитии студентов, кураторам 2-4 курсов необходимо обновлять информацию о студентах академических групп; вести контроль за состоянием оплаты студентов, работа с родителями.

Тематический план кураторских часов следует составлять на семестр с последующими отметками о времени и качестве выполнения намеченных пунктов. Данный план и отчет по нему является важнейшим подтверждением проведенной кураторской работы.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

- 1 Послание Президента Республики Казахстан–Лидера нации Н. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства», 14.12.2012.
- 2 Концепция воспитательной работы в РИИ.
- 3 Актуальные вопросы воспитательной работы в вузах: методическое пособие. – Астана: ТОО «Шикула и К», 2013. – 160 с.

МӘҢГІЛІК ЕЛ-ОТБАСЫ ТӘРБИЕСІНЕН БАСТАУ АЛАДЫ.

Сұлтанова Л.З.,

Ташкент МУ

Қаирова Б.К.,

Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты

Қазіргі кезде отбасы тәрбиесі тек біздің қоғамда ғана емес бүкіл дүние жүзінде өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Дегенмен, кейінгі жиырмашақты жылдың ішінде осы мәселе біздің Қазақстан мемлекеті үшін үлкен драмаға айналып отыр десек қателеспейміз. Осыншама аз уақыттың ішінде қалай ғана мыңжылдық тамыры бар рухани-адамгершілік құндылықтарға негізделген отбасылық тәрбиемізді таптап басып, батыстың бұтағына ілініп кете бардық.

Осыған байланысты Елбасшымыз Н.Ә.Назарбаев «Жастарға отбасында өнегелі тәрбие беру арқылы «Мәңгілік ел» болып қалу, ата-бабаларымыздың бізге қалдырған рухани құнды-

лықтарын сақтап, оны келер ұрпаққа мұра ету» бүгінгі күннің талабы екенін баса айтқан. Өйткені жас ұрпақ – ел болашағы. Ол елінің шырағы, асқақ арманына апаратын күші.

Қазақ халқының қалыптасқан салт-санасы, әдет дәстүрлері сан ғасырларды аралап бізге жеткени – тәлім-тәрбиенің қайнар көзі. Солар арқылы әрбір жас ұрпақ өзінің таным-түсініктерін әлемдік санамен ұштастырып, алдыңғы ұрпақ жетпеген арманға, шығатын биікке жетуімізді армандаған бабаларымыз. Осы қағиданы мықты ұстанған халық баланың тәрбиесін отбасынан бастаған. Оны «Тәрбие – тал бесіктен» деген қанатты сөзі арқылы бізге жеткен. Тілін, тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрлерін, бабалар мұрасын, аналар тілегін орындаған адам бақытты өмір мұхитына сапар шегетінін олар жақсы білген. Бабаларымыздың ұрпағына қалдырған тәрбие үлгілерін күні өткен, келешегі жоқ деген адам қатты қателеседі. Қателесіп отырған жетесіз жастарымызды бүгінгі қоғамда көріп те жүрміз. Осыған байланысты Елбасымыздың көтеріп отырған «Мәңгілік ел» идеясының басты мақсаты осы ата-баба мұрасынан сусындаған қазақ елінің тәрбиелі азаматтарын тәрбиелеу қалыптастыру.

Қазақстан Республикасы Ата Заңының 27-бап, 2-тармағында "Балаларына қамқорлық жасау және оларды тәрбиелеу – ата-ананың табиғи құқығы, әрі парызы". Сонымен қатар, "Ата-анасын, ата-әжелерін қартайған шақта қамқорлыққа алып, күту – балалары мен немерелерінің парызы»-делінген.

Бала тәрбиесінде отбасының орны ерекше. Оны қоғамдық тәрбиенің қандай саласы болса да алмастыра алмайды. Отбасының негізі баланы өмірге келтіру ғана емес, оған мәдени – әлеуметтік ортаның рухани-адамгершілік құндылықтарын қабылдату, ата-бабалардың, ұлылардың ақыл-кеңес тәжірибесін бойына сіңіру, қоршаған ортаға, адамзатқа, өз қоғамына пайдалы азамат етіп тәрбиелеу.

Үлкен ұрпақтың тәжірибесі, өмірдегі беделі, ақыл-кеңестері, ата-ананың өз борышын мүлтіксіз орындауы, бір-бірін құрметтеуі – үлкен тәрбие мектебі. Бала дүниеге келген күннен бастап ата-ананың ықпалында болып, үлкен өмірге бастау алады. Сондықтанда отбасын тәрбие мектебінің ішіндегі ең бастысы, негізгісі болып саналады. ХІ ғасырда өмір сүрген Жүсіп Баласағұн бұл туралы былай деген:

"Қатты тәртіп көрсе бала күнінде,
Өнерімен қуантады түбінде.
Бала нені білсе жастан, ұядан–
Өле-өлгенше соны таныр қиядан.
Өнер – білім берем десең басынан,
Бер оқуға балаларды жасынан,
Ата - анадан өсіп ұрпақ тараған,
Жақсы-жаман болса, бала – солардан".

Қазақ халқының отбасы тәрбиесі туралы орыс жазушысы, этнограф В.И. Даль 1832 жылы күнделігіне: «Мидай дала, ешбір мектеп, кітап жоқ айнала қараңғылық, бірақ жастары өте ғажайып, мәдениетті тәрбиеленген» -деп жазса, ал М.О. Әуезов: «Бала ата-ананың тағылымымен – өседі» деген. Ұлы Абай: «Адам ата-анадан туғанда есті болмайды, дүниедегі жақсы мен жаманды тани отырып, білгені, көргені көп білімді адам болып қалыптасады. Естілердің айтқан сөздерін ескеріп жүрген кісі өзі де есті болады» – деген 19-шы қара сөзінде.

"Шебер ұстаздан – тәрбиелі шәкірт дегендей тәрбиелі, парасатты ата-анадан жақсы ұрпақ тарайды. Ата-аналары балаларын өнегелі сөзімен, жеке басының тәрбиесімен тәрбиелейді. Бала үшін ата-ана дүниедегі ең қымбат адамдар, солардан көргенін, естігенін істеп өмірлік тәжірибе жинақтайды. Әр бала сипағанды, жылы сөйлегенді, аялағанды, жан дүниесін түсінгенді, анасынан ертегі әңгіме тыңдағанды, әкесімен ойын ойнағанды ұнатады. Осындай тәрбиені ұстанған ата-ана баласын ақылды, ұстамды, мейірімді азамат болып өсуіне көп ықпал етеді. Ата-бабаларымыз бала тәрбиесіне құрғақ ақылдан гөрі үлгі-өнеге арқылы ықпал етудің мәнін ерекше айта келіп, жора-жолдастарының, құрбы-құрдастарының әсері туралы

да ескерген. Соған байланысты, "Ұлың өссе, ұлы жақсымен ауылдас бол, қызың өссе, қызы жақсымен ауылдас бол" деп, тәрбиелік мәні зор дана сөздері бізге жеткен.

Әрбір отбасында ата-анамен қатар ата-әжелер бар. Үйдегі үлкен қарияларды сыйлау, қадірлеу, қартайған шағын қуанышты ету – әр адамның парызы. Қарияларға жасаған қамқорлық, ертең қартайғанда әркімнің өзіне жасаған жақсылығы. Қазақта қария үйдің панасы, сәні, ырыс-берекесі дейді. Ата-әженің батасымен бастаған іс әрқашанда сәтті болады. Әженің ертегісін, атасының дана сөздерін естіп өскен бала есті болады демекші атасы мен немересінің сырласу сәтін келтіре кетуді жөн көрдік:

- Атасы, айтып жіберші балам: «Үйде кім және елде кім қадірлі?».

- Немересі: «Үйде Ата-ана, елде бастық қадірлі» – дейді.

- Атасы: «Сөзіңнің жаны бар балам, дегенмен, «үйде қонақ, қарт, бала қадірлі деген екен бабаларымыз. Елде хан, әкім, ұстаз қадірлі. Қонақты қадірлеуді біздің қазақ жақсы біледі, ал бала – үйдің патшасы, қарт үйдің –панасы екенін жиі ұмытып кетеді. Бала мен қарт адамды қадірлеген отбасы ең тәрбиелі отбасы болып саналады.

- Жақсы, олай болса айта ғойшы балам: «Елді кім, үйді кім бүлдіреді?».

- Немересі: «Елді өсекші бүлдіреді, үйді бала бүлдіреді» – дейді.

- Атасы: Иә, сөзіңнің жаны бар, дегенмен, Бұхар жырау бабамыз: «Елді ақылсыз басшы, ал үйді ақылсыз әйел бүлдіреді» деген екен. Ақылсыз баланы тәрбиелеген ақылсыз әйел емеспе. Ол ақылсыз адам ел билесе, бүкіл елдің соры емеспе» – деген екен.

- Балам тағы бір сұрақ қояйын: «Үйдегі алтын қазық кім?».

- Немересі: «Үйдегі алтын қазық – бала ғой!».

- Атасы – Әрине бала деген тәтті ғой, бірақ үйдегі алтын қазық – АНА. Ана - ақылды болса, бала дана, әке – Асқар тау болады. Отбасында үйлесімділік салтанат құрады. Әйел адам өзінің ақылымен ұл мен қызға үлгі, әкеге – тірек. Ақылды Анадан тәрбие алған ұл мен қыз – ақылмен өмір сүреді, ата-анаға мейрімді болып, елін қорғайды.

- Ал, балам енді мына сұрағыма жауап берші: «Өмір сүру үшін не қажет?».

- Немересі көп ойланбастан, ата: «Өмір сүру үшін ақша, мал, нан қажет», – деп жауап береді.

- Атасы: Иә, ақша шіркін қазіргі кезде үлкен құндылыққа айналып отыр ғой. Дегенмен, өмір сүру үшін су, от, тұз, қыз, ақыл қажет. Су тіршіліктің көзі, от өмірдің сәні, тұз астың дәмі, қыз бен ақыл өмірдің мәні. Қыз болмаса, өмір жалғаспас еді, ақылсыз істеген іс еш мән-мағына бермес еді. Сондықтан да халқымыз қыз баланы қадірлеп, мәпелеген, жақсы тәрбие беру арқылы бүкіл елді тәрбиелеген» – депті. Отбасында үлкен қариялармен, ата-әжелерімен осындай әңгіме дүкен құрып өскен бала есті болып, тәрбиесі мол дана сөздердің мән-мағынасын түсініп, өміріне серік етеді.

«Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің» демекші ата-ана тәрбиесі бала өмірінде үлкен із қалдырады. Баланың бойына барлық жақсы қасиеттерді дарыту, табиғат сыйлаған дарынын дамыту, дұрыс білім алуына жағдай жасау – ата-ананың басты парызы. Бала – әр отбасының бақыты. Тек әр отбасы өзінің баға жетпес байлығын, бақытын бағалай алса екен.

Сонымен, көріп отырғанымыздай жер бетіндегі тіршілік мына үш китке тіреліп тұрғандай: отбасындағы ананың ақылды тәрбиесіне, әкенің қамқорлығына, баланың мейрімділігіне, осыны ұстанған адам бақыт деген сөздің шын мәнін түсінеді және өзінің есті тәлім-тәрбиесімен, іс-әрекеттерімен мәңгілік ел болуына үлесін қосады.

Білім беру жүйелері бала тәрбиесінде отбасынан кейінгі жүйелі, мақсатқа бағытталған тәрбие беру мектебі. Бала бақшада, мектепте, жоғарғы оқу орнындарында жастарға біліммен қатар отбасын, ата-анасын, қара шаңырақты сыйлау, қадірлеу мәселелеріне арналған іс-шараларды жүйелі ұйымдастыру арқылы өскелең ұрпақтың отбасы құндылықтарын байытып, болашақта өздері салауатты ата-ана болуына, туған тарихын, тілін, мәдениетін, салт-дәстүрлерін, мәдениетін келер ұрпаққа өткізудің көпірі ету бүгінгі күннің басты талабы.

Осы талапты басшылыққа ала отырып, психология және педагогика факультетінде студенттермен отбасы, қыз бала тәрбиесіне арналған іс-шаралар өткізу қолға алынған. Факультеттермен отбасы, қыз бала тәрбиесіне арналған іс-шаралар өткізу қолға алынған. Факультеттермен отбасы, қыз бала тәрбиесіне арналған іс-шаралар өткізу қолға алынған.

тетте қыркүйек айында отбасы күнін, ата-әжелер мерекесін атап өту дәстүрге айналып отыр. Сонымен қатар, студенттер жатақанасында сәуір айында «Кел қыздар, сырласайық» атты тәрбие сағаты ұйымдастырылды. Студенттер осы іс-шараларға үлкен белсенділік және қызығушылық танытты. Бұдан біз отбасындағы сыйластық, ата-ананы қадірлеу сияқты құндылықтардың студенттер арасында өзекті мәселелердің бірі екенін байқадық.

Олай болса, адамзат тарихы әрқашанда өзгеріп, жаңарып отырса да өзгермейтін мәңгілік абсолютті құндылықтар бар, солардың бірі отбасында ата-ананы, ата-әжені, қара шаңырақты қадірлеу. Бұл құндылықтар отбасында дамып қалыптасады, әр адамның қоғамдық ортада ұстанатын мінез-құлық нормасына айналады және болашақ ұрпағына беретін тәлім-тәрбиесіне негіз болады. Осы құндылықтар ұрпақ тәрбиесінде орын алған жағдайда еліміз мәңгілік ел болып тарихта қалады.

ӘДЕБИЕТ ТІЗІМІ

- 1 Абай. Қара сөздері. – Алматы. 2001.
- 2 Жарықбаев Қ.Б. Қазақтың тәлім-тәрбиесі. – Алматы: Рауан, 1999.
- 3 Елікбаев Н. Ұлттық психология. – Қарағанды, 2004.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ РОЛЬ КУРАТОРА В ВУЗЕ

Тайжанова М.М., Дюсенбаева Б.А., Танакулова Г.Н.

СКГУ им М. Козыбаева, г. Петропавловск

Сегодня главной целью образования становится формирование профессионально и социально компетентной личности, способной к творчеству и самоопределению в условиях меняющегося мира, обладающей развитым чувством ответственности и стремлением к созиданию. Профессиональные знания, умения и навыки сами по себе являются лишь инструментом, способным принести обществу и человечеству в целом как пользу, так и вред в зависимости от того, каковы нравственные качества профессионала.

Мы все знаем, с каким нравственным багажом приходит большая часть абитуриентов в вузы. Наша реальность зачастую калечит ребят, питая их не нравственными, а безнравственными принципами. Очевидно, что в этой усложнившейся ситуации резко возрастает роль кураторов академических групп, особенно на младших курсах. В столь тонком деле, как воспитание, вряд ли существуют готовые рецепты. Стили и формы работы преподавателей во многом зависят от их опыта, авторитета, характера. Но ясно одно: хороших результатов куратор может добиться только при каждодневной, добросовестной работе, а также при индивидуальном подходе к каждому студенту.

Сегодняшний студент представляет собой весьма противоречивую личность: с одной стороны, он под влиянием демократизации общества стал намного свободнее и независимее, а с другой – его общеобразовательная подготовка и культурный уровень резко снизились. Это чаще всего и заводит его в тупик с самого начала учебы. Еще много не понимая, он с легкостью пропускает лекции и даже практические занятия. Поэтому одна из самых важных и первоочередных задач куратора – убедить студента, что на сегодняшний день самое главное для него – учеба. Необходимо именно на первых курсах пробудить у студентов интерес к учебе: для этого им надо показать интересные стороны как отдельных предметов, так и будущей специальности в целом.

Решение этой кураторской задачи многогранно. Оно предполагает и личную форму воспитательных приемов (беседы, лекции, организацию встреч с авторитетными специалистами, с лучшими преподавателями и т.д.), и иногда очень жесткие меры (наказания за прогулы, контроль за выполнением учебного графика и т.д.). И вот тут многие кураторы, либо от недостатка опыта, либо вследствие недостаточной добросовестности, часто совершают ошибку, проводя эту работу не постоянно, а лишь периодически, когда происходит какое-либо ЧП или же получены неудовлетворительные результаты аттестации. При таком подходе